

Forsigtig tøven og en fortsat prøven

ESSAY: I dag kan vi se en lige linje fra den protestantiske etik over industri-samfundets arbejdetik og frem til kapitalismens krav om selvrealisering. Med begrebet livs-form forsøger den italienske filosof Giorgio Agamben at tænke alternativer til den biopolitiske administrering af livet.

ALEXANDER CARNERA
Forfatter og essayist.

«Du skal producere et stort antal artikler om året. Du skal undervise. Du skal administrere. Du skal facilitere internationale forskningsprojekter og rejse eksterne midler.» Sådan lød beskeden fra ledelsen på en institution til en ven af mig der takkede nej til en fast stilling på universitetet. Han ønskede ikke at leve og arbejde under dette produktionsregime. Selv anså han sin fremmeste opgave som den at skabe en kvalificeret dialog båret af nysgerrighed og lidenskab. Ikke først og fremmest med henblik på et mål, men kvalificeringen af årvågenhed og den uendelige samtale for nytænkning og ny forskning.

Hvis dette universitet engang fandtes, hvor det ikke er de kortsigtede mål, men den nysgerrige samtale der driver værket, er det i dag et arbejdsfællesskab domineret af lidelse og forlegenhed præget af et falsk spil. En lidelse fordi enhver handling formuleres som et projekt, og hvor enhver derfor er underlagt reglen om at skulle producere på en bestemt måde. Det menneske der engang troede på en undersøgende, legende og nysgerrig tilgang til livet, vågner i dag op til en form for rædselens daggy i neoliberalismens nihilisme.

Vi har troet at de mange store ord «kompetence», «livslang læring», «kreativitet», «selvledelse» og «urban netværksøkonomi» er frihedens ord der befinder sig på livets side. Vi har troet at alt dette skulle afløse de gamle ideologier, men arbejdet indhylles i dag som aldrig før i ideologiske termer om kreativitet, selvrealisering og personlige motivationer og krav. Bagved denne «helliggørelse» af arbejdet lurer gøglespillet, spillet for spillers skyld, distraktioner, oversprings handlinger, arbejdets troldmand og produktionens drama.

Vi har på overfladen erstattet askesen med nydelsen, Luthers religiøse kald med selvrealisering. Men arbejdets hellige glorie er stærkere end nogensinde, gemt bag en stadig mere ekstrem tom symbolik for leg, trivsel, teambuilding og netværk. For Martin Luther var den bedste måde at tjene Gud på at hellige sig sin profession. Gud krævede ikke blot bøn og den lejlighedsvis gode gerning over for ens naboer, men også et liv, der som helhed bestod af arbejde og tilbedelse. Luther tog klosteridealet om et liv, der som helhed var helliget Gud, flyttede det uden for klostrets mure og forvandlede det til en universel arbejdetik. Luther gjorde op med den katolske munkekultur for i stedet at overføre det monastiske livs regelsatte disciplineringsmaskineri til samfundet udenfor.

Trods klare forskelle på de nordeuropæiske lutheranske samfund og de sydeuropæiske katolske, deler de samme ambition om at inkludere alt liv under en regel: Frelse opnår du kun ved at underlægge dit liv bestemte regler hvis formål indskriver dig i en større plan, det være Guds plan, eller i dag loyalitet overfor din arbejdsplads eller velfærdssamfundets plan om sikkerhed og pension. Det som udmærker denne regel, er at du som menneske ejes af en anden end dig selv, at du er underlagt et projekt. Men hvad ville det indebære at livet ikke er noget der kan ejes hverken af én selv eller andre – at livet er noget vi opdager i en fri fælles brug?

DEN LEVEDE SANDHED

Den italienske filosof Giorgio Agamben, der er blevet kendt for sine bøger om Vestens politisering af det nøgne liv, hvor undtagelsen bliver reglen (biopolitik), har sideløbende, men måske især i de senere år, været optaget af at formulere en positiv mindre biopolitik (*biopolitique mineure*), hvor det menneskelige liv ikke er bestemt af dets nøgne biologiske skæbne (at være født palæstinenser eller somalier) eller meningen om frelse i form af en belønning ved arbejdets slid og lønsomhed. I sin nye bog *The Highest Poverty. Monastic Rules and Form-of-life* skriver Agamben en arkæologi for den katolske munkekultur. De historiske beskrivelser handler ikke om en fortid som hviler i en kronologisk givet fortid adskilt fra os og objektivt givet i form af kilder, men om historiske fremstillinger som interverner i den erfaring vi lever gennem i nuet. Nutiden er delt ind i en levet og ulevet erfaring. Den erfaring vi lever og som er til stede for os i nuet, er også en erfaring som indeholder en fortid som aldrig er blevet levet og som aldrig kanfattes som sådan.

Her er det den franciskanske munkekultur der kaster nyt lys over aktuelle fænomener som arbejde og liv, regel og liv og magt og liv. Kendetegnende var franciskanernes særlige livspraksis hvor regler ikke er noget der udefra regulerer livet, men hvor reglen ikke kan adskilles fra den form og det udtryk som livet får i den frie brug. Agamben kalder dette for livs-form. Hans tanke er at den strikte doktrin og liturgi om tilbedelse af Gud og inddeling af dagligdagen i forskellige strenge regler ikke gav mening hvis kærlighedsbudskabet ikke samtidig kom til udtryk i den konkrete livspraksis.

Det særegne for denne udbrydergruppe i den katolske munkekultur var dens evne

til ikke at lægge sig fast på en bestemt identitet, etableret ud fra de anerkendte ceremonier og liturgier, men tage selve livsmulighederne alvorligt. At sige at de endnu ikke er udtømte, at der findes mange livsmuligheder knyttet til den samme tro, at man kun tager troen alvorligt ved at sætte dens grundlag på spil i selve sin levemåde. Som sådan er livs-form altid knyttet til livsudfoldelse og til praksis. Aldrig kun en praksis hvor handlinger ses som noget der skal opfylde et bestemt mål eller sikre en bestemt vinding.

I livs-formen opdyrkes en eksperimenterende og undersøgende og mulig tilgang til selve handlingen. Franciskanerne gjorde derfor først og fremmest krav på en levemåde, og ikke en doktrin, og ifølge Agamben var de i en vis forstand de første som «opdagede» livet.¹ Den inspiration der udgår fra Frans og som har hjergtaget generationer er den levede sandhed. Ikke kun at være sin erfaring, men at praktisere den, det vil sige at give den et konkret udtryk. Ikke kun at vide med hjertet, at leve i bønnens liv, men at give livet en plastisk form, der så at sige genopdager livet ved at genopdage værdier i en ny form. Hvis vi ønsker at tage livet alvorligt skal vi vende blikket bort fra reglen som regulator henimod det vi kan, vores formåen. Hvad indebærer det at sige «jeg kan»?

I modsætning til dyret der i kraft af sine stærke instinkter er ét med hvad det er, er mennesket knyttet til dets egen negativitet, altså en fundamental muligheds karakter, potentialitet, der indebærer at det kan prøve sig frem, at det kan forsøge sig med noget det ikke kender resultatet af, at det kan lade være og opdage helt nye græsgange. Med muligheden følger den frie brug. Det er denne muligheds eksistens som mennesket, ifølge Agamben, må tage alvorlig hvis det ønsker at bryde eller forstyrre den måde hvorpå magten i dag gennemtrænger dets liv.

LIVETS SØNDAG

Med udgangspunkt i at selve levemåden tager reglen form af et vejledende eksempel (og ikke en lov), og forholdet til tingene tager form af brug (ikke en ejendomsret), argumenterer Agamben for at der i relationen mellem regel og liv må indføres et tredje element, nemlig brug. Modsætningen mellem reglen og livet tager traditionelt udgangspunkt i reglen som det universelle og livet som forbundet med det partikulære menneske. Problemet er at både det universelle og det partikulære menneske opfattes og behandles som to givne størrelser. Brug

derimod gør plads for et tredje element nemlig praksis som det sted hvor både normer og mennesker bliver til igen og igen.

At leve uden projekt. At leve i den nysgerrige tankeudfoldelse og legende praksis bliver det stærkeste billede på hvornår vi er mest mennesker og hvordan vi bedst udvikler andre normer. Og det gør vi gennem det at forholde os til vores egen eksistens og vende blikket mod vores grundholdninger og værdier og spørge kritisk ind til dem. Livs-formen er stedet for den uendelige interesse i at eksistere, ikke til at forveksle med selvoptagethed, men ved at blive i denne forholds-sig til selvsamme værdier. At være uendeligt interesseret i at eksistere er at være uendeligt interesseret i at udvikle de værdier vi baserer vores liv på. At konfrontere os selv som muligheds-væsen er det samme som at vælge os selv, at tage selvsansvar og træde i eksistens.

Livs-formen er således Agambens begreb for en etisk forskel og dermed for hvordan vi kan tage livet alvorligt. Vi bør derfor betragte regler ikke kun som noget vi skal følge og adlyde, men som noget vi forholder os til som led i en udvikling og en kritisk praksis.

For at leve uden værk, uden mål, må man tage sit eget liv alvorligt på betingelser der ikke er styret af udefra funderet regler, forventninger eller ambitioner. Reglerne er vejledende og bruges til at skærpe vores handlinger i en bestemt retning uden endeligt at determinere dem. Således kan man bruge reglen som metode. Men ifølge Agamben må man gå skridtet videre og forvandle livsekspérimentet til en etisk autoritet.

Som en både kritisk og komisk henvisning til Hegels tanke om at historien har nået sit slutpunkt i det moderne skrev den franske forfatter Raymond Queneau den lille roman *Livets søndag*. Titlen markerer et brud på Hegels historiesyn, Luthers protestantiske etik og kapitalismens forbrugskultur om aldrig at holde fri og slet ikke søndagslukket. Romanen portrætterer en række karakterer i Paris ved at fremhæve deres uvirksomme liv: den afvæbnede proletar med aristokratisk sindelag og smag, digteren der lykkes med ikke at skrive noget, og den antimilitære soldat. Queneaus pointe er at disse mennesker uden en opgave, er aktive på andre betingelser og tilfredse uden at skulle opnå noget. Her opstår mulige fællesskaber der ikke er kodificeret som identiteter, partikulære minoriteter eller livsstile, men som lever og forsvinder i mødets selvovertrende bevægelse. Deres inaktivitet er ikke

